

Variëteitskruising bij de Hollandse Herdershond

Het vervolg

Plan van aanpak 2.0
27 november 2025

Ingangsdatum: 22 januari 2026
Looptijd: 15-20 jaar

Nederlandse Herdershonden Club
Vereniging Voor de Hollandse Herder

Inleiding

De Hollandse Herdershond, een oud Nederlands hondenras. Een ras dat bestaat uit 3 variëteiten die alle drie niet erg bekend en “in” zijn. In Nederland worden de belangen van de Hollandse Herdershond behartigd door twee door de Raad van Beheer erkende rasverenigingen, de Nederlandse Herdershonden Club (NHC) en de Vereniging voor de Hollandse Herder (VVHH).

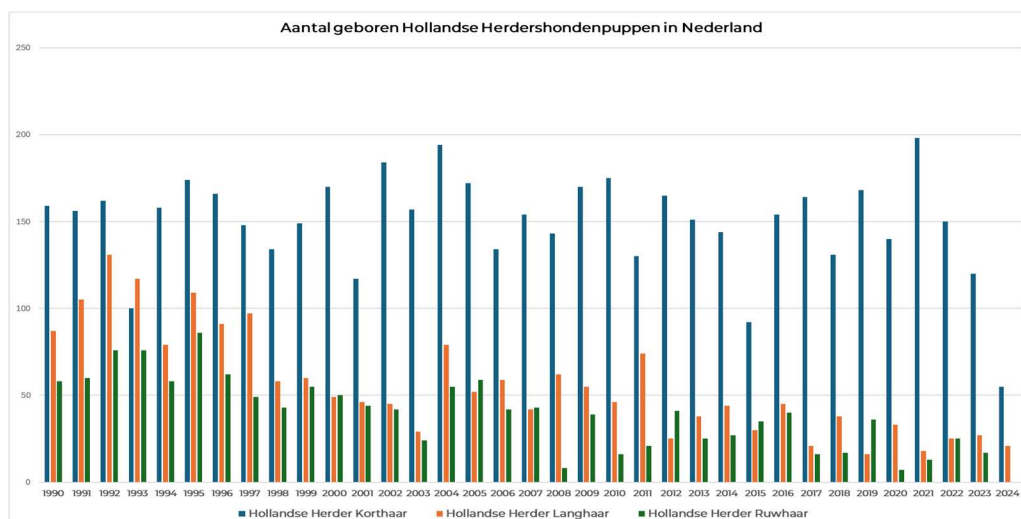
Het voorliggende plan, versie 2, is het vervolg waarbinnen de komende 15-20 jaren variëteitskruisingen binnen het ras uitgevoerd kunnen worden. Met één enkele kruising tussen twee variëteiten is het probleem van een te grote verwantschap voor die twee afzonderlijke variëteiten nog niet opgelost. Beide rasverenigingen spreken hierbij de intentie uit in de komende jaren om binnen de kaders van dit plan van aanpak, een bijdrage te leveren aan het in stand houden van de drie variëteiten. Dit te doen door variëteitskruisingen uit te voeren, passend binnen de eigen verenigingsstructuur en volgens het geldende Verenigings fokreglement (VFR).

Korte beschrijving van ras en fokdoel

De Hollandse Herdershond kent 3 variëteiten: de Korthaar, de Langhaar en de Ruwhaar. Er is niet alleen een uiterlijk verschil qua vacht, ook in karakter zijn de afzonderlijke variëteiten niet gelijk. De drie variëteiten hebben in de tijd dat het ras erkend is (> 100 jaar) veelal als afzonderlijke populaties naast elkaar bestaan. Omdat al in 2009 door de Stichting Zeldzame Huisdieren is aangegeven dat alle drie variëteiten maar zeker de Langhaar en de Ruwhaar de status “bedreigd” hebben, hebben de NHC en de VVHH besloten voor zowel de Langhaar als de Ruwhaar een variëteitskruising te gaan uitvoeren waarbij de beschikbare genenpool op zorgvuldige wijze vergroot zal worden voor de twee meest bedreigde variëteiten. Waarbij ook de nu nog minder bedreigde variëteit de Korthaar baat kan hebben bij de zo ontstane verbreding van de genetische populatie. Met een vitale populatie Hollandse Herdershonden als uiteindelijk fokdoel.

Populatiegegevens van het ras

Van de drie variëteiten hebben de Kortharen het grootste aandeel. Het aantal Langharen is al aanzienlijk minder en de populatie van de Ruwharen is nog kleiner. Op basis van het aantal geboren pups per variëteit in de afgelopen 22 jaar en de aanname dat een Hollandse Herdershond gemiddeld 11 jaar leeft, zou de populatie in Nederland aan het eind van 2024 bestaan uit 380 Ruwharen, 450 Langharen en 1800 Kortharen.

Het aantal pups dat bij de Langharen en Ruwharen per jaar geboren wordt, vertoont een dalende tendens. Oorzaak hiervoor is het afnemende aantal nesten dat geboren wordt. In deze steeds kleiner wordende populatie loert het gevaar van inteeltdepressie.

In 2022 is er een populatie analyse uitgevoerd door Pieter Oliehoek en Jack Windig. De conclusies hebben we gedeeld met onze leden, fokkers en met de Raad op 22 oktober 2022.

Uit de populatieanalyses die door Jack Windig en Pieter Oliehoek zijn uitgevoerd kunnen we een aantal conclusies trekken voor de toekomst van de Hollandse herder.

1. Goede monitoring van de inteelt en verwantschap van de populatie over de generaties is noodzakelijk, waarbij periodes van 10 jaar worden genomen. Meten = weten.
2. Mean Kinship is de meest effectieve maatregel op de lange termijn
3. Wat betreft outcross waarschuwen beide wetenschappers voor het korte termijneffect: Je verlaagt met outcross de inteelt in één klap, maar het effect is tijdelijk. Outcross is alleen blijvend effectief wanneer het op grotere schaal wordt toegepast en in combinatie met andere maatregelen. Op grotere schaal toepassen heeft dan weer als nadelig effect dat raskenmerken verloren gaan.
4. Variëteitskruising kan effectief zijn voor de populaties per variëteit, maar voor de populatie als geheel brengt het risico's met zich mee namelijk het gevaar van alles vermengen. De korthaar domineert genetisch voor de Hollandse herder als geheel, dus gebruik je alleen kortharen voor de Ruwhaar en Langhaar populatie, dan zal de diversiteit binnen de variëteit verhogen, maar de diversiteit binnen de Hollandse herder als geheel zal nog sneller afnemen. Alle variëteiten worden uiteindelijk familie van elkaar en dan verlies je dus de unieke genenbron die er nu nog is binnen de variëteiten. Dus variëteiten kruisen? JA, maar wel met een goed beleid
5. Ultieme oplossing is het slim combineren van fokmaatregelen. Denk dan aan:
 - Eenmalige nesten
 - Ongebruikte honden inzetten i.p.v. veel fokken met een klein aantal honden
 - Zoveel mogelijk verschillende honden inzetten

De conclusies uit de populatie analyse zijn de basis voor dit Plan van Aanpak Variëteitskruisingen 2.0.

Gezondheidsproblemen, welke spelen er en welke dreigen er

Bij de Hollandse Herdershond is door fokkers, geadviseerd door de Fokkerijadviescommissie van de NHC en de Fokkersraad van de VVHH, in de afgelopen jaren heel bewust gefokt op het zoveel mogelijk terugbrengen van de inteeltcoëfficiënt en sinds 2022 het terugbrengen van de Mean Kinship. Bij de Langharen en Ruwharen wordt op dit moment wel gefokt met bijlage-honden, nakomelingen van de variëteitskruisingen volgens het Plan van Aanpak versie oktober 2014. Maar er is behoefte aan vers bloed van "buiten" de variëteit.

Op het moment van samenstellen van dit plan zijn er geen gezondheidsproblemen wetenschappelijk vastgesteld bij de Hollandse Herdershond. Bij de Ruwhaar is bekend dat het dragers zijn van Goniodyplasie (Ligamentum pectinatum abnormaliteit, ICAA). Sinds de jaren 80 van de vorige eeuw is bewust niet gefokt met lijders aan GD. Toen een ogentest beschikbaar kwam, is deze voor de Ruwharen, die ingezet worden voor de fokkerij, eerst een aantal jaren verplicht gesteld en vervolgens geadviseerd om te monitoren. Dit heeft geresulteerd in een huidige populatie waarin hoewel een flink deel van de geteste honden niet vrij uit de ECVO screening komen er nauwelijks honden met klinische problemen horend bij ICAA gemeld worden. Echter de kleine pool aan beschikbare dieren om mee te fokken maakt

het steeds moeilijker om niet ernstig met ernstig te stapelen. Komen er honden met klinische problemen voor dan stelt de oogarts altijd vast dat het een secundair glaucoom betreft. Fokken met uitsluitend GD-vrije honden is inmiddels onmogelijk en ongewenst omdat uitsluiting op basis van het niet GD-vrij zijn, het aantal beschikbare fokdieren nog drastischer zal doen afnemen. Bovendien ontbreekt op dit moment de genetische kennis om een standpunt in te nemen hoe GD precies vererft. Uit een combinatie van GD-vrije ouders kunnen nakomelingen komen die niet GD-vrij zijn terwijl bij een combinatie van GD-niet vrij x GD-niet-vrij toch GD-vrije nakomelingen kunnen voorkomen. Daarom wordt selectie op GD-uitslag en ICAA niet in het VFR verplicht gesteld. De test is voor Ruwharen niet meer verplicht in het VFR maar wordt wel geadviseerd om de frequentie en de ernst in de populatie te kunnen blijven monitoren.

Wenselijkheid van een variëteitskruising

Uit de populatieanalyse van 2022 blijkt dat de uitgevoerde variëteitskruisingen de genetische samenstelling van de populaties Langharen en Ruwharen positief veranderd heeft.

Er blijkt duidelijk dat een variëteitskruising zeer wenselijk is en blijft en dat op korte termijn de beoogde trajecten voor de Langhaar en de Ruwhaar vervolgd moeten worden.

Inspanningen die al door de rasverenigingen zijn ondernomen om inteeltproblemen te ondervangen

De afgelopen jaren is gefokt met de intentie het inteeltpercentage niet te ver te laten stijgen en ook de gemiddelde Mean Kinship in een variëteit niet te laten stijgen.

Zoals ook uit de conclusie van de monitoring blijkt, lukt dat voor zowel de Langhaar als de Ruwhaar tot nu toe. Maar met de kleine beschikbare populatie waarvan ook niet alle honden geschikt c.q. beschikbaar zijn voor de fokkerij dreigt de fokkerij vast te lopen op al te grote voorouderverwantschap met alle risico's van dien. Dit feit maakt het nog steeds zeer moeilijk zo niet onmogelijk een goede, gezonde Hollandse Herdershond te blijven fokken.

Toegestane variëteitskruisingen

Gelet op de kleine beschikbare genenpool bij zowel de Langharige als de Ruwharige Hollandse Herdershond beogen de rasverenigingen op korte termijn te vervolgen met het inkruisen van de Kortharige variëteit bij zowel de Langharige als de Ruwharige variëteit.

Toegestane variëteitskruisingen:

LANGHAAR (reu) X KORTHAAR (teef)

KORTHAAR (reu) X LANGHAAR (teef)

RUWHAAR (reu) X KORTHAAR (teef)

KORTHAAR (reu) X RUWHAAR (teef)

Rol rasvereniging, fokker, Raad van Beheer en voorwaarden fokdieren

De rasvereniging heeft een adviserende en controlerende rol bij uitvoering van dit Plan van Aanpak 2.0.

De fokker heeft een eigen verantwoording om de variëteitskruising te overwegen en uit te voeren en dient voorafgaand aan de dekking een schriftelijk positief advies aan te vragen bij de rasvereniging.

De Raad van Beheer controleert bij de dekaangifte of er een positief advies is verstrekt door de rasvereniging(en).

Aanvullende gezondheidsonderzoeken (uitgevoerd als geprotocolleerd onderzoek van de Raad van Beheer) als voorwaarde voor het toestaan van een variëteitskruising:

- HD (Heupdysplasie)
- ED (Elleboogdysplasie)

Toegestane fokcombinaties (onafhankelijk van de variëteit)

HD:

HD A en HD B mogen worden gecombineerd

HD C mag alleen met HD A worden gecombineerd

ED:

ED vrije honden mogen worden gecombineerd

ED1 mag alleen met ED 0 worden gecombineerd

Inschrijving nakomelingen in hoofdstamboek op basis van fenotype

Nakomelingen uit genoemde variëteitskruisingen worden op fenotype door de buitendienstmedewerker ingeschreven in het hoofdstamboek (NHSB).

! Met als **uitzondering** dat wanneer één van de ouderdieren de variëteit RUWHAAR heeft alle pups ingeschreven worden in de variëteit RUWHAAR.

Alle geregistreerde nakomelingen uit eerdere variëteitskruisingen blijven zelf in de bijlagen geregistreerd staan, maar volgende generaties die geboren worden onder het plan van aanpak 2.0 worden in het hoofdstamboek geregistreerd. Uiteraard mits in overeenstemming met hetgeen beschreven staat in het Kynologisch Reglement (KR) Artikel III.6 / III.7.

Monitoring, evaluatie en looptijd

De fokkers, die medewerking verlenen aan de variëteitskruisingen bij de Langhaar en de Ruwhaar spelen een belangrijke rol bij het tot stand komen van de doelen. Zij zijn nauw betrokken bij het overleg met de fokkers binnen de NHC en de VVHH.

De looptijd van dit plan zal naar verwachting 15-20 jaar bedragen. Beide rasverenigingen zullen regelmatig met elkaar overleggen om dit nieuwe plan van aanpak te monitoren en te evalueren via o.a.:

1. Jaarlijkse analyse van het aantal variëteitskruisingen, dit met als doel
 - a) Te beoordelen hoeveel variëteitskruisingen worden gedaan
 - b) Scheefgroei in aantallen variëteitskruisingen te voorkomen
 - c) Mogelijkheid tot bijsturen van dit plan van aanpak a.d.h.v. punt a en b middels een positief fokadviesDit met als doel zo dicht mogelijk te blijven bij het eerdergenoemde slim combineren van fokmaatregelen.

2. Een 5-jaarlijkse populatie update op initiatief van de rasverenigingen

De 1- en 5-jaarlijkse evaluaties zullen worden gedeeld met de Raad van Beheer.

Motivatie voor dit Plan van Aanpak 2.0

De conclusies uit de populatieanalyse dwingen ons om de diversiteit binnen de populatie te vergroten. Dat willen we stimuleren door o.a. de variëteitskruising laagdrempeliger te maken voor de fokkers. Dit is ook de uitdrukkelijke wens van de fokkers bij beide rasverenigingen:

- Minder 'beperkingen' vanuit de rasvereniging en de Raad van Beheer opgelegd
- Meer vrijheid om kruisingen toe te passen
- Inschrijving in hoofdstamboek i.p.v. de bijlagen

Met bovenstaande aanpassingen van het huidige Plan van Aanpak kunnen we voor met name de Langhaar en Ruwhaar variëteit een belangrijke stap zetten naar meer fokken op diversiteit en het maken van nieuwe variëteit kruisingen.